

27.2.2023

LAUSUNTO IKÄÄNTYNEIDEN HENKILÖIDEN TARVITSEMIEN SOSIAALIPALVELUIDEN RIITTÄVYYDESTÄ JA LAADUSTA VANTAALLA JA KERAVALLA VUONNA 2022

1. Taustaa

Vanhusten palveluiden toimialajohtaja Minna Lahnalampi-Lahtinen ja hoitotyön johtaja Raija Hietikko esittelivät Vantaan ja Keravan kaupunkien Vanhuspalvelulain 6§ mukaiset arviointiraportit vuodelta 2022 hyvinvointialueen vanhusneuvostolle 9.2.2023. Vanhusneuvosto päätti antaa aluehallitukselle molempia raportteja koskevan yhteisen lausunnon sekä nimesi Marja-Liisa Saareksen, Anneli Karhusen ja Ulla Martikaisen valmistelemaan annettavaa lausuntoa. Vanhusneuvosto hyväksyi lausunnon kokouksessaan 27.2.2023.

2. Raportteja koskevia yleisiä huomioita

Arviointiraportteihin on koottu paljon tärkeää ja yksityiskohtaista tilastotietoa kaupunkien vanhusväestöstä, eri sosiaalipalveluista sekä niiden osa-alueista. Myös RAI-arviota on lisätty ja kehitetty kiitettävällä tavalla. Raportit ovat tärkeitä asiakirjoja, ne antavat yksityiskohtaisen, tietoon perustuvan pohjan päätöksentekijöille heidän arvioidessaan hyvinvointialueen vanhustenhuollon tilaa ja suunnitellessaan tulevaisuutta sekä palvelujen kehittämistä.

Raportit ovat kuitenkin nykyisessä muodossa raskaslukuisia, palvelujen kokonaistilanne ei hahmotu helposti, vaan hukkuu yksityiskohtiin. Vanhustenhuollon toimiala on sisällöltään poikkeuksellisen monimutkainen ja keskinäisriippuvainen, heijastusvaikutukset ovat suuret. Arviointi ja johtopäätösten teko ei ole helppoa, etenkin kun on huomioitava suunnittelun taloudelliset mahdollisuudet ja vaikutukset lyhyellä ja pitkällä aikajänteellä.

Raportissa on siis runsaasti tilastotietoa, mutta varsinainen arviointityö ja johtopäätösten teko on kuitenkin jäänyt liian vähälle. Se on asia johon tulisi jatkossa panostaa.

Vanhusneuvosto toivoo, että arviointiprosessille varataan riittävästi aikaa ja että sille luodaan toimivat käytänteet. Olisi tärkeää määritellä miten hyvinvointialueen päätöksentekokäsittely ja vanhusneuvostoyhteistyö nivelletään toisiinsa niin että vanhusneuvostolla on riittävästi valmistelu-aikaa, mikäli se haluaa antaa asiassa lausunnon.

Arviointiraportin sisällön hahmottamista helpottaisi, jos jokaisen osa-alueen lopussa olisi tiivistetty arviointiosuus sen vahvuuksista ja heikkouksista. Myös raportin lopussa olevaan yhteenveto-osioon olisi syytä panostaa, lisätä arviointia eri osa-alueiden vaikutuksista toisiinsa, tehdä johtopäätöksiä priorisoinnista, sekä siitä mikä näkemys virkahenkilöillä on kehitettävien asioiden tärkeysjärjestyksestä.

Keravalla arviointiraporttiin sisältyy myös valtuuston laatiman talousarvion toiminnalliset tavoitteet ja niiden toteutuminen. Arviointimittarit perustuvat siis asetettuihin tavoitteisiin. Tavoitteisiin perustuvaa arviointityötä olisi suotavaa jatkokehittää myös hyvinvointialueella.

Vanhusneuvosto viittaa Vantaan vanhusneuvoston keväällä 2022 antamaan lausuntoon koskien kotiin annettuja palveluita, yhteisöllistä asumista sekä ympärivuorokautista palveluasumista ja toivoo em. lausunnossa kirjattujen asioiden edistämistä myös hyvinvointialueella.

Lisäksi vanhusneuvosto haluaa kiinnittää aluehallituksen ja -valtuuston huomiota seuraaviin seikkoihin:

3. Henkilöstötilanne

Henkilöstön saatavuus Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella kuten koko maassa on tällä hetkellä vanhustenhuollon kipein ja akuutein ongelma. Esimerkiksi Vantaalla avoimista työpaikoista saatiin täytettyä vain 30,4 %. Huolestuttavaa on myös se, että irtisanoutumisen tärkeäksi syyksi (37.7%) on raportoitu työnantajasta johtuvat syyt. Merkittävä oman henkilöstön vajuus on aiheuttanut sen, ettei kaikkia olemassa olevia hoitopaikkoja ole voitu ottaa käyttöön, ja että henkilöstövuokrauksen menot ovat nousseet 51%. Vanhusneuvoston mielestä henkilöstövajauksen merkitystä hoidon sisältöön eikä sen kustannusvaikutuksia ole arvioitu riittävästi. Esim. Vantaan raportin yhteenvedossa asiaan viitataan vain yhdellä lauseella: ”Henkilöstön ja sijaisten saatavuuden haasteet kasvoivat edelleen koko palvelualueella, mikä ajoittain vaikeutti palvelutoimintaa”

4. Muistisairaiden ja yli 85-vuotiaiden määrän kasvu

Raporteista käy ilmi, että ikäihmisten kokonaismäärän kasvu hidastuu 2020-luvun loppupuolella, mutta yli 85-vuotiaiden osuus lisääntyy. Se merkitsee sitä, että palvelutarpeen kasvu jatkuu, koska ennusteen mukaan dementiaa sairastavien ikäihmisten määrä tulee lisääntymään seuraavan kymmenen vuoden aikana hyvinvointialueella arviolta 2000 henkilöllä. Tämä huolestuttava ennuste täytyy saada laskuun, mikäli hyvinvointialue aikoo selviytyä ikääntyvän väestön hoidosta.

Tästä syystä dementian ehkäisy tulisi nostaa keskeiseksi vanhustenhuollon painopistealueeksi hyvinvointialueella. Mutta myös kaupungit ovat tärkeässä roolissa. Ennaltaehkäisevä työ edellyttää ylihallinnollista työtettä kaupunkitason toimijoiden kanssa sekä kiinteää ja tiivistä yhteistyötä hyvinvointialueen ja kaupunkien välillä.

Dementian riskitekijöitä ovat yksinäisyys ja eristäytyneisyys, vähäinen liikunta sekä huono ravinto. Näihin asioihin tulisi kiinnittää erityistä huomiota kotihoidon palvelutarpeen arvioinnissa ja palvelusuunnitelmaa laadittaessa. Niiden tulisi olla myös keskeisiä mittareita kotihoidon sisällöllisen laadun arvioinnissa.

Raporteista ei ilmene kuinka moni kotihoidon asiakkaista on yksinasuvia. Mutta peräti 32 % heistä on ilman läheisten ja omaisten tukea. Ne yksinasuvat, joilla ei ole läheisverkostoa ovat erityisesti dementian riskiryhmässä. Olisi tärkeää varmistaa ja huolehtia, ettei kotihoidon henkilöstö ole ikäihmisen ainoa sosiaalinen kontakti. Vapaaehtoisten kotiin tekemä työ on tärkeää ja täydentävää ennaltaehkäisevää työtä. Sitä ei kuitenkaan tällä hetkellä huomioida kotipalvelun laadun arvioinnissa, koska siitä ei tehdä virallisia

palvelupäätöksiä. Vanhusneuvosto toteaa, että olisi suotavaa, jos vapaaehtoisten työ tehtäisiin näkyväksi laadun arviointiprosessissa ja että yhteistyötä eläkeläisjärjestöjen kanssa muutenkin lisättäisiin.

5. *Vähemmistöihin kuuluvat ikäihmiset*

Yhdenvertaisuuslain mukaan hyvinvointialueen on huolehdittava myös vähemmistöihin kuuluvien ikäihmisten palveluiden riittävydestä. Tämä näkökulma puuttuu raporteista kokonaan.

Vanhusneuvosto pitää tärkeänä, että myös tämän ryhmän palvelut ja niiden koordinointi sisällytetään jatkossa arviointiraporttiin.

Tämän lausunnon liitteenä aluehallituksen tiedoksi jaetaan myös Vantaan vanhusneuvoston vastaava lausunto vuodelta 2021.